

székelyföldnek mennél több érdekes pontját megláthassuk. E szerint meglátogatandjuk Erdély legregényesebb helyeit: az almási barlangot és a szent Anna tavát, a tréfas Oláhfalut, felmegyünk Csik-Szeredáig s onnan keresztül Háromszéken Brassóba.

Addig isten veled.

J. M.

V.

Homoródalmási barlang.

Minél tovább hatolunk a székelyföldbe, a táj annál regényesebbé válik, midőn Korond felett a magas Kalonda hegy ormára feljutottunk, egy panoráma áll előttünk, melynek elragadó szépsége leigéz szívet és lelket . . .

Alant a félig nyílt völgyben öt falu látszik egymáshoz olly közel, hogy szinte egynek vélhetnők, ha tornyaik el nem különböznek, a gyümölcsös kertek szelid zöldje, melybe e fehér házak bemártva látszanak lenni, olly kellemes árnyéklatot képez a völgyteknő kalászos oldalaihoz, mik mindig tágabb kört nyitva, a távolban a havas bércek kékes körrajzait engedik láthatni. A nap épen lemenni készül e havas bércek közé, az arany ködfátyolon keresztül, melyet sugáraiból a völgyre szőtt, a falvak kékes füstje emelkedik; az ünnepies alkonyesendőt egy folytonos mélézugás hatja keresztül; száz meg száz apró patak zuhogása az, melyek alant az Olt habjaiba vegyülnek, s a csendes falvakon keresztül tombolnak, a vidám házikók küszöbeit mosva hűs kristálytisza habjaikkal, s a mint a hegytetőről egy egy kis darab vízfolt meglátszik, az alkonyég sugárainál úgy tűnik elő, mintha száz meg száz tükördarabbal volna behintve az egész kedves völgy.

És midőn a gyönyörű kép a lelket elragadja, eszünkbe jut a múlt, hogy e hegytetők itt hajdan lármás várakat emeltek, miknek romjai maig is ott vázlanak felettünk, ott Firtos vár, Rapsóné vára, Kadics vára; és minden arcz, ki velünk szembejő, egy egy hősnek sarjadéka.

Ütközben megtekintők Parajdsóbányáit. Már messziről megragadják a figyelmet a hegy sötétebb színéből kivilágló kékesszürke szirttömegek, mik itt ott egész roppant bérceket képeznek. Ezek a sóhegyek, kopárok mind, mert a só csak állatot táplál, de növényt nem. Ezeknek egyikében van a sóbánya, melyből a székelyek a legkönnyebb szerével, fa ékekkel feszegetik fel a sót. Az egész hegylánczról bizton ellehet mondani, hogy merőben e nemes érczből áll. Nemes ércznek nevezhetjük, mert ez az egyetlen egy ásvány, melyet meg lehet enni.

Makfalván felkerestük Dózsa Dani költő barátunk lakását, kit azonban nagy sajnálatomra nem találhaték honn, s így ezuttal nem láthatám Erdély egyik legsebbe tehetségű s költői lelkületű regényiróját.

Estére Szombatfalvára érkeztünk, hol U. Lázár úr, hajdan hosszas ideig Udvarhelyszék királybírája fogadott bennünket s szíveségét olly mértékben engedé éreznünk, hogy saját maga, mint a környék emlékezetes helyein legjártaabb, vezetett bennünket a tájak historiai emlékü pontjaira.

Meglátogattuk az ormot, melyen Attila legelső sasfészke, Budvár állott. Nehány vásaló alaku kő most is ott hever halomban, s roppant gödrök jelölik a leghatalmasabb király palotájának helyét, alant egy középkori kápolna áll, Jézus kápolnája; nehány század előtt a tatároktól üzött székelyek Budvár romjaira vonták fel magukat, s onnan egy székely ijász a sátorban ülő tatár chámra egy nyilat lött

el a Jézus nevében, melytől azt szíven találta. A távolság, mellyen a nyíl átrepült, mintegy hétszáz lépés. Azon helyen építék a lövés emlékére ama kápolnát. E hegytetővel szemben áll a Bágyi vár romja egy vele egyenlően magas ormon, s a hegylánczolatban fekszik Rika, hol egy roppant kő alá temetve van Attila legkedvesebb neje Réka. A síkon zöld kalász hullámszik, a mezőkön virágok inganak, az ormokon fehér felhők huzódnak végig: egykor diadalmas seregek jártak e helyen, s délczeg úrnők szálltak le üdvözlőkre, talán még most is leszállnak, s ama fehér felhő hozza őket!

Innen leszállva megtekintők Székelybánya várát, mellynek minden tornyába egy regény álma van elásva. Az udvaron most tengeri és borsó terem, s a zászlós ormokon a becsületes csizmadiaczh szárítat fehér ruhákat.

Délután átrándulánk a nem messze levő Homoród Almás bércei közé, hogy másnap korán megkezdhezzük utunkat a híres barlangba, mellyben egykor az egész csiki székelység el birt rejtőzni, s ott védte magát hetekig a körülszárguló tatár csorda ellen, míg végre mind a megszállók, mind a megszállottak úgy kifogytak élelmi szerekből, hogy az éhhalálhoz voltak közel. Ekkor egy székely asszonynak az az ötlete jött, hogy megsütött egy óriási pogácsát, melly belül hamuval volt pótolva, s azt egy póznán felmutatta a megszálló tatároknak, daczosan kérkedve, hogy nekik még millyen jó dolguk van, mire a tatárok elbusulták magukat és eltakarodtak.

Vezetőül a szék hajdani mérnöke sziveskedett ajánlkozni, egy genialis különcz, ki a legnagyobb tudományos képzettség mellett a legvégsőbb szegénységben él, és az a csodálatos, hogy neki e szegénység jól esik, s hozzá hű akar maradni, soha meghívást uri asztalhoz el nem fogad, nincs ékesen szólás, melly őt rábirhassa, hogy ételben italban részt vegyen, a szobában nem lehet rávenni, hogy leüljön, s ha az utcán megszólítják, leveszi a kalapját, úgy kíséri a megszólított, és semmi könyörgésre fel nem teszi a kalapját, — és mind ez milly éles gúny a világra a tudományosságtól!

Ütközben alig birtuk rávenni, hogy a szekérre felüljön, erővel gyalog akart jönni, pedig öreg már és összeroskadt. Egyszer már annyira elhagyta a világ, hogy a budvári romok üregeiben éjszakázott, de azért nem kért és nem panaszkodott soha. Csupán egy szenvedélye van, és ez a barlang. Ez volt éltének legkedvencebb foglalatossága, ennek üregeit járta, bútta, fürkészte untalan, több hetekig el lakott benne csigákon köteleken eregetve le magát a mély, ismeretlen nyílásokba, mikbe emberi szem soha le nem hatolt, s annyira ismerős annak minden kövével, hogy fáklya nélkül végig tudna benne járni.

Korán reggel megindulánk Almásról, két öreg székelyt előre bocsátva, hogy a barlang feljárását, ha netán elromlott volna megigazítsák. Velünk jöttek e barlangot megsejmelni Lázár Kálmán és U. L. nejei, két testvérhölgy, a székely nők azon mintaképei, kiket maga előtt lát a költő, ha nőket akar rajzolni gyöngéd arczezal, erős szívvél, mert valóban erős szív kell ahhoz, hogy hölgyek e barlangba jutásra elszánják magukat. Egy roppant meredek szirttömeg fekszik a Nagymál oldalában, a Hargita havasai között, mellyet köröskörül fog az Erős bércz meredek falazata, mindenünnen óriási toronyalakú kőszalak, mik közül a legmagasabb Csaltornyának neveztetik, a tatárokkal harczok hőséneke gyász emlékére, mellyről oldalvást esik az Ugron ürege, és a lovák csüre, mind historiai emlékekkel gazdag helyek; a szűk hegyvált, mellyett ekként a Nagymál és az Erős bérczfalazata képez, egy rohanó hegyi folyam tölti be, ez a Vargyas vize melly egy helyen a mindenütt

útját álló sziklák alatt eltűnik s a hegy tulsó oldalán tör újra elő egy szikla hasadékból. A barlangnak e patak föld alatti folyásával összeköttetésben kell lenni, mert a hagyomány szerint az ostromlott székelyek e patakon szökdöstek ki élelmi szerekért, vezetőink egyike most is tudott e patakról regéket. Szerinte e hegy legrejtettebb üregeiben ismeretlen emberek laknak, kik sajtószertű csónakon beveznek a hegy oldalán s a másikon járnak elő; ott tanyázó pásztorok többször meglepték őket, a mint ki és bejártak. Sokszor a kifolyó víz egészen zavaros és szenes: mintha valamit mosnának benne, pedig máskor kristálytiszt. Odabenn tehát kétségtelenül kincseket ásnak. Mert tudni kell, hogy a székelyek e barlangban hiszik elrejtve Darius kincseit s akárhány van, ki megesküszik rá, hogy ismerte azt az öreg embert, a ki egyszer egy nagy vasajtóra akadt a barlang egyik üregében, de lakatját nem bírta levenni s a hogy visszatért segítséget hozni, nem talált a vasajtóra többé.

Átellenben a barlanggal látszik még azon kápolna omladéka, melyben a tatárvezér lakott, midőn a barlangot megszállotta; innen viz két út a barlang felé, egyik a rövidebb, a szirt meredek oldalában, hol csak hátát a sziklának vetve s kezeivel a kőrepedésekbe fogózva haladhat az ember a szédítő mélység felett; másik kerülő út, mellyen székérrel kell vizellenében a patakon felhajtatni s akkor a meredek Nagymál bérczre felkapaszkodva, felyülről ereszkedni le a barlang szádához. Az első útról kénytelenek voltunk visszatérni, mert azt a Vargyas megáradása ketté vágta s újra kellett kezdeni a kevésbé veszélyest, de annál fáradságosabbat.

Az emberi kezeztől soha nem írtott őserdőn keresztül haladtunk felfelé, míg az ormot elérve, ott egy hegy vágányban valami vad vízmosási út nyílt élénk nyolecszáz látnyi magasban a völgy felett. Az út omló kövekkel s porhanyó földel, nyirkos falevéllal fedve, sehol egy fa, vagy egy bokor, melybe meglehessen kapaszkodni, csak egy bukás, egy elszédülés s az ember menthetlenül veszve van, alant a tajtékozó folyam ordít. Férőszív megdöbbenne illy szédítő képben látva maga előtt a halált, ha háta mögött vidám, nevető jókedvű hölgyek hangjait nem hallaná, kik mulatságot csinálnak a veszélyből s kaczagva fogóznak kezeinkbe, míg lábaik alatt sikamlík az éktelen mélységbe vezető ösvény.

Végre lejutva a szikla párkányzatára, egy bércz mögül kitérve előttünk áll a barlang roppant nyílása, még azon módon félig befalazva, a hogy azt a székely menekvők hagyták. Egy hat öles gerendából tákolt hágszó vezet fel e nyílásig, mellyen ég és föld között lebegve kell felkapaszkodni, úgyszólván kézzel kézre adva a gyengébb nemet, s ekkor előttünk áll a historiai nevű üreg.

Legelőbb egy templomszerű tágas terembe lépünk, mellyet még az isten napja világít, innen egy mellék terem tárul élénk, melly a barlang ablakát mutatja, másfelől kezdődik a többi üregek sorozata, mellyek négy száz ölnyi hosszúságban elnyúlva föld alatt, tizenöt, egymástól szabályosan elvált szobákat képeznek, minden szoba bejárása a tisztelt mérnök úr buzgalmából számokkal levén megjegyezve hogy a benjárók el ne tévedhessenek.

A harmadik terem volt a székely nők fekhelye, itt aludtak a veszély idején gyermekeikkel együtt, a negyedik teremben állanak a kőhomárok, mikben gabonáikat tarták eltéve; az ötödikben áll a szónokszek, mellyről papjaik az Isten ígét hirdeték, a hatodik stalactit barlangot mutat, a falak góth boltozata ezüst porral s kristály csapokkal látszik takarva, mik olly csodásan ragyognak a fáklyafényben, a hetedik barlangnál titáni kőfokok vezetnek fel néhány ölnyi ma-

gasba, hol a nyolczadik terem feltárulva előttünk, ennek poros padlatán halom csontok vannak lerakva, ó világi ismeretlen állatok agyaras állkapczái, roppant medvefók s különösen egy gömbölyű halomban ollyszerű csontok, mint az embereké, csak hogy sokkal ki sebb arányuk. A néphit azt tartja a felől, hogy a barlangot troglodythok lakják, vagy mint Almáson nevezik, majom emberek, kik ott élnek, szaporodnak, leskelődnek odvaik mélyéből s ha emberek közeledését veszik észre, hirtelen elbujnak ismét, lábaik nyomát ott látni a porondon, mintha apró gyermekek jártak volna lábújjhegyen. Évek előtt, a monda szerint, egy almási székely ember rá lesett ez apró lényekre s egyet elfogott közülök, azt haza vitte, magához szoktatta, a kisded alak hasonlított valami szőrtelen majomhoz, durva kérgű bőrrel, és nagy fülekkel s annyira megszokta már a falut, hogy ma egyik, holnap másik háznál ebédelt, míg egy éjjel társai érte jöttek s magukkal vitték. Van e valami lényeges e mesében? sem állítani, sem megeczafolni nem érzem magamat elég erősnek: a természet tudományok emlékeznek valami barlanglakó félemler fajról, s e csonthalom itt a barlangban gyanítani engedi, hogy sok van még a föld alatt, a miről a bölcsék semmit sem tudnak. A kilenczedik terem közepéről látni egy roppant nagy lefüggő követ, mely mint egy óriási csilár, vagy szőlőfürt, a meredekből csügg alá, a tizedik terem szurok feketeségű sárral van tele, mely a terem padlatáról rajonként egymásba kapaszkodó denevérek maradványaiból hegyekké tornyosult; s már szinte elzárja a tizenkettedik terem bejárást, itt volt az emlékezetes vasajtó, melyet a székelyek maig is keresnek; a terem ajtaja már olly alacsony, hogy meg kell görnyedni az átmenetkor, s a következő teremből ismét szűkebb nyíláson át csúszhatni a tizenharmadikba, melyben elszórva terem az achat és carniol, a tizenötödik teremben van felírva Wesselényi Miklós neve.

Itt hallatszanak csodálatos hangok, mintha a földfeletti kutyák ugatása, és kakas kukorikolás halatszanék ide alá, mit a földalatt elzúgó patak tombolása s a bakdenevérek viakodása okoz, mely érzékesalódás azt hiteti el a lakókkal, hogy e helyen a csiki kutyák és kakasok szavát lehet már hallani.

MŰBIRÁLATI ROVAT.

Őrizkedjél a féltéstől, uram!

Az egy zöldszemű szörny, a mely gunyolja

Ön martalékát, melyet szerzte tép.

..... Ki bár szegény, azonban

Elégedett: gazdag, dúsgazdag az;

Ámde mint rideg tél, szegény azon dú,

Ki mindig fél, hogy elszegényedik.

Őrizz meg ó ég, minden jámbor embert

A féltéstől!

Shakespeare Jagoja.

Junius 3. Lendvay vendéghátéka: Othello. Szerző: Shakespeare. Fordító: Vajda Péter. Ez alkalommal az előadás rendezője: Lendvay.